

MUHAMMADRIZO OGAGHIYNING BADIY MAHORATI

MATYAKUBOVA SURAYYO ABDULLAYEVNA

URDU AKADEMIK LITSEYI ONA TILI VA ADABIYOT FANI O'QITUVCHISI

Tayanch tushunchalar: Ogahiy hayoti va ijodi manbalari, o'rganilish tarixi, shoirning adabiy-ilmiiy merosi, "Ta'viz ul -oshiqin" devoni, qo'lyozma nusxalari, devonda debochani o'rni, janrlar tarkibi, mavzular doirasi va g'oyaviy ko'lami, shoirning timsol qo'llash mahorati, devondagi asarlar badiiyati

Yorqin iste'dodlarga boy mumtoz adabiyotimiz madaniyatimiz tarixida Ogahiyning o'rni o'ta salmoqlikdir. U talantli lirik shoir, iste'dodli tarjimon, zabardast tarixchi sifatida juda boy meros qoldirgan. Shu sababli Ogahiy zamondoshlaridan Muhammad Rahim Feruz, Ahmad Taroziy, Ahmad Tabibiy, Muhammad Yusuf Bayoniy, Komil Xorazmiy kabi davrining taniqli, ilm madaniyat arboblari, shoirlari uning ta'rifida ajoyib fikrlar bayon etganlar.

Ogahiy zamonidan boshlab uning ko'p yillik ijodiga tarjima va tarixiy asarlariga qiziqish so'nmay davom etib keladi. Mashhur sharqshunos olimlardan Bartold, Samaylovich, Yakubovskiy, Yahyo G'ulomov, Q.Munirov kabilarning adabiyot tarixiga; G'aybulla us-Salom, J.Sharipov, N. Kamolovning tarjimashunoslikka oid asarlarida Ogahiy ilmiy adabiy faoliyatining muhim jihatlariga fikrlar bayon qilingan.

1960 yili uning "Ta'viz-ul oshiqin" devoni nashr etildi. 1971-1980 yillar ichida "Ta'viz-ul oshiqin" devoni, tarjima va tarixiy asarlaridan namunalarni o'z ichiga olgan 6-jildlik asarlari chop etildi. 1989 yili bu ulug' shoir va madaniyat arbobining 180 yilligi, 1999 yili esa 190 yilligi keng nishonlandi.

Ogahiy 1809- yil 17 dekabrda Xiva atrofidagi Qiyot qishlogida (hozirgi Ogogiy nomli jamoa ho'jaligi) Erniyozbek mirob oilasida dunyoga kelgan. Muhammad Rizoning mashhur shoir va olim tarjimon bo'lib yetishishida togasi Munis Xorazmiyning xizmatlari katta bo'lgandir. Bolalik va o'smirlik yillarini Qiyotda o'tkazdi, boshlang'ich ma'lumotni o'sha erda oldi. Keyin Xeva madrasalarida tahsil ko'rdi. Madrasa tahsili davrida otasi olamdan o'tdi. Shu orada, aniqrog'i, 1829- yili Ogahiy amakisi, ustozi Shermuhammad Munisdan ham ajraldi. Olloqulixon Ogahiyning Munis o'rniga mirob etib tayinladi. Shu davrdan e'tiboran, Ogahiy xalq hayoti va saroy ishlari bilan bog'landi. Qizg'in ijtimoiy-ijodiy mehnat bilan mashg'ul Ogahiy 1845 yili miroblik yumushlari bilan safarda yurganida, otdan yiqilib oyog'i shikastlandi va o'z ta'biri bilan aytganda, «shakarlang» (shol) bo'lib qoldi. «Ta'viz ul-oshiqin» debochasi, avvalo, Ogahiyning hayoti, hasbi holi haqida ma'lumot beruvchi birlamchi manbadir. Unda shoirning orzu va rejalari, sarguzashtlari, hayoti-ning turli davrlaridagi ruhiy holati izchil, marokli aksini topgan. Debochada ijodkor dunyoqarashining shakllanishi, yosh, izlanuvchan Muhammadrizoning jamiyatdagi voqea-hodisalarga, turfa toifa, guruh, amal namoyandalariga munosabatini kuzatish mumkin. Mana bu so'zlar Ogahiy devon yaratgunga qadar shoir sifatida tanilgani, uning asarlari xalq tomonidan yaxshi kutib olingani va sevib o'qilganidan kafolat beradi: "... har birining rangin ruxsori va mushkin giso'si tamoshosidin shavq va dard ahlining shaydo ko'ngullarin volalig' va asirlik' maqomig'a etkurur erdim, andoqkim, shavqangez g'azallar va mav'izaomez qasidalar va muhabbatosor ruboiylar va diqqatparvar masnaviylar va bazmoro muxammaslar va ruhafzo musaddaslar nazm silkiga chekib bir necha qog'oz poralarg'a musavvada qilur erdim.

Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences

OKTOBER 15

<https://ejmr.org/conferences/index.php/eimrc>

Alarning ko`prog`i xaloyiqning tillari azkorida mazkur, ko`ngullari avroqida mastur bo`lib, olam atrofi va falak aqtorida quyosh yanglig` shuhrat tutub, akobir majolisida rutb ul-lison va asog`ir mahofilida viridi zamon bo`lur erdi, tokim alardin, ba`zi musavvadasi juzdonda pinhon qolib, ba`zining musavvadasi beparvolig`im saba-bidin har tarafg`a sochilib, nobud va parishon bo`lur erdi». Ehtimolki, bu ishga sharoit va imkon topolmagan, madad va rag`bat sezmagandi.

Ogahiy bu davrdagi hasbi holi, she`rlarining ahvoli haqida «Ta`viz ul-oshiqin» devoni debochasida shunday hikoya qiladi: «Ammo ro`zg`or tashvishotidin va taalluq tasdiotidin andak forug` bo`lg`on va fursat topg`on vaqtlarda kamoli shavq va ixlos bila goho ulamoyi izom xizmatlariga rag`bat bila borib, nuqtaronlig`lar sharbati lazzatidin shirinkom bo`lib, bahrayi tamom olur erdim va goho shuaroyi donshpiltizom suhbatlarin sur`at bila oxtorib, kitobxonlig`lari vaqtidan hazzi vofir olib, ru-hafzo iboratlariga quloq solur erdim va goho haqqoniy obidalar savmaasi ziyoratig`a ixlos bila yuz urub, muborak suhbatlari jannatining gullaridin fayzu futuh royihasi topar erdim va goho riyoyi zohidlar xonaqohi bozorig`a karhan o`zimni etkurub, majlislari qudratning g`uboridin ixlos va e`tiqodim/ Alarning ko`prog`i xaloyiqning tillari azkorida mazkur, ko`ngullari avroqida mastur bo`lub, olam atrofi va falak aqtorida quyosh yanglig` shuhrat tutub, akobir majolisida rutb ul-lison va asog`ir mahofilida juzdonda pinhon qolib, ba`zining musavvadasi beparvolig`im sababidin har tarafg`a sochilib, nobud va parishon bo`lur erdi».

Badiiyat namunalarining tarqoq holda qolishi bu paytda faqat Ogahiyga xos emas, balki ijod ahli uchun umumiy hol edi. Adabiy merosga nizom va intizom beruvchi rahnamo va nazarkarda bir kuchga ehtiyoj sezilardi. Ayni shu zamonda mamlakat taxtiga ma`rifatparvar hukmdor kelib, adabiy jarayonga yangi to`lqin olib kirib, jonlantirib yubordi. Hokimiyat va madaniyatdagi bu yangilanishni Ogahiy mamnuniyat bilan e`tirof etadi: «Tokim, ayyom tasorifi va a`vom tabodili bila bir necha zamon o`tti, jahon xaloyiqiga musarrat va bohjat hangomi etti. Maliki mannon inoyati bila Xorazm diyoringning firdavsibazm mamlakati hazrati xilofatpanohi saltanatdastgohi, sipehrif`at, xurshedmartabat, iskandarnshion, sulaymon-makon... bois saxovat val adolat, vorisul mamlakat va saltanati abul muzaffar va mansur Sayyid Muhammad Bahodirxon qo`lig`a kirdi va ul mamlakatga podshohona siyosat va mulukona adolat bilan o`zga yanglig` ziyarat va nizom berdi va har toifani o`z holig`a ko`ra marhamat va navozishlar bilan xushdil va bahramand va har jamoani o`z martabasiga yarasha makramat va baxshlar bila xushhol va xursand qildi» «... bir kun (Feruz) faqirg`a inoyat nazari bila boqib, dilnavozlik yuzidin xitob qilib dedikim: «Borcha musavvadalaridagi va bayozlardagi va o`zga yerlardagi parishon bo`lgan she`rlaringni jam` etib, devon suratida tartib bergil va onga debocha ham yosob so`ngra aytilgan ash`oringni dog`i hamul devonda o`z mahalida rakam silkiga gavhar yanglig` tergil».

Ogahiy, dilso`z nazmingni eshitsa ahli ishq,

Bo`ynig`a ta`vizdek aylarlar ash`oringni band.

Xususan, «Ta`viz ul-oshiqin» debochasida Ogahiy o`z nazmi mohiyatini juda aniq va ravshan izohlab ketgan:

Toza she`r tafakkuri bodasin ichib, goho o`zimga keldim, goho o`zimdin ketdim. Chun borchasi dardi ishq o`tining harorati bila og`ushta va shavqu muhabbat asarining siroyati bila sirishta va oshiqilar g`amingning taskiniga sabab va dardmandlar alamiga tahfifiga mujib erdi.

Ogahiy yirik zullisonayn shoir hamdir. «Ta`viz ul-oshiqin» devonida 1300 misradan ortiq asar «Ash`ori forsiy» nomi bilan alohida o`rin tutadi.

Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences

OKTOBER 15

<https://ejmr.org/conferences/index.php/eimrc>

Ogahiy asarlarida inson bekam-u ko'st kamolga yetishishi uchun yoshlikdan ilm va kasb-hunar egallashi shart ekanligini ta'kidlaydi, uningcha ilm marifat insonning ma'naviy kamolotida va jamiyatning taraqqiyotida kuchli vositadir.

Ogahiydan boy ijod meros qolgan. U madrasada o'qib yurgan paytlardan oq "Bayozi mutafarriqai forsiy" nomli bayoz tuzdi. Bu bayozda Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Hofiz Sheroziy, Bedil, Fuzuliy gazallarini kiritish bilan bir qatorda ularga ergashib yozgan o'zining o'n besh gazali va ikki muhammasini qo'shadi.

Ogahiy ustozlari Munis boshlab qo'ygan, ammo tamomlay olmagan tarixiy "Firdas ul - iqbol" asarini yozib tugatdi. Ogahiy dunyoga, insonga tuganmas, hayotga cheksiz muhabbat mehr bilan qaraydi. Shoir inson hayot go'zalliklarini muhabbat shavq-zavqini to'lib - toshib tarannum etadi. Mutafakkir o'z asarlariga ijtimoiy fikrlarni mahorat bilan singdirib yuboradi. Ogahiyning yuksak insonparvarlik ruhi bilan sug'orilgan go'yalari Xon va shoir Feruzning siyosiy- ma'rifiy tarbiyasiga ta'sir qiladi. U tarixchi olim sifatida Xiva xonligiga, yirik tarixiy shaxslarga bag'ishlab qasidalar yozgan.

Ogahiyning o'z zamonasining mumtoz lirik shoiri sifatidagi xilma-xil mavzu va janrlardagi she'rlari 1852- yili tartib berilgan "Ta'viz-ul oshiqin" devonida jamlangan asar biz Ogahiyning 1874 yilgacha hayot bo'lganligi hamda saroydagi miroblik xizmatidan forig' bo'lib, asosan ijodiy ish bilan shug'ullanganligini e'tiborga olsak, shoir yigirma yillar davomida yana qanchadan qancha lirik she'rlar yozganligi, binobarin, Navoiydan keyingi o'zbek adabiyotida eng sermahsul lirik shoir sifatida namoyon bo'lganiga ishonch hosil qila olamiz. "Ta'viz-ul oshiqin" qo'lyozmalari 1882-1905 - yillari litografik usulda bosmadan chiqarilgan. So'ng esa, biroz qisqartirilgan holda 1960 - yili nashr etildi. Devondagi she'rlar Ogahiy lirikasining hammasi bo'lmasa ham hajman salmoqlidir.

"Ta'viz-ul oshiqin" da 500 ga yaqin g'azal, ruboiylar, 89 muxammas, mustazodlar, 19 qasida, 5 musaddas, 4 musamman, 4 masnaviy, 8 qit'a, 10 tuyuq, 4 chiston, 20 tarix she'r, 4 tajriband kabi 13 xil lirik janrdagi asarlar jamlangan. Devon adog'ida "Ash'ori forsiy" nomi bilan keltirilgan 1300 misra she'r ham bor.

Ogahiy devon tartib berish va uni nomlashda ham Shermuhammad Munis yo'lidan boradi. Munis va Ogahiy oralaridagi ustodu-shogirdlik ko'p qirralidir. Ularning munosabatlari tog'ajiylikdan, oilaviy yaqinlikdan ijodiy yaqinlik tomon o'sib borgan.

Munis va Ogahiy adabiy merosiga nazar tashlasak, dastavval ularning devonlari orasidagi o'xshashlik e'tiborimizni o'ziga tortadi. Munis ijodidan Navoiyona tartibda devon tuzish uni maxsus nomlash an'anasini ikkinchi umri boshlangan bo'lsa, Ogahiy "Ta'viz-ul oshiqin" devonini tuzib, bu an'anani yana yuksak pog'onaga ko'taradi. Ogahiy porokanda va tarqoq holdagi lirik asarlarini shoh va shoir, Ogahiyning muxlisi Muhammad Rahim Feruz taklifi bilan devon holiga keltirilgan. Ogahiy o'z lirik she'rlarining oshiqlar qalbiga yaqin, ular bilan tumordek doimo hamroh bo'lishini, ishq ahlini dard-alamlardan xalos qiluvchi fazilatlariga ega bo'lishini istadi va devonini "Ta'viz-ul oshiqin" (Oshiqlar tumori) deb atadi.

Devondagi she'rlarning umumiy soni, adadi 600 ga yaqin, shulardan 500 ga yaqini g'azallardir. Ko'rinadiki, Ogahiy Alisher va Munisdan so'ng eng ko'p g'azal yozgan va bu janr taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan shoiridir.

Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences

OKTOBER 15

<https://ejmr.org/conferences/index.php/eimrc>

Ogahiy g'azaliyoti o'zbek g'azaliyotining Lutfiy, Navoiy, Bobur, Mashrab, Huvaydo, Munis g'azallaridagi eng yaxshi an'analarining go'zal va ijodiy davomidir. Klassik poeziyadagi ko'pgina an'anaviy xususiyatlar Ogahiy ijodiga shu ikki buyuk shoir tajribasi orqali o'tgan, desak xato bo'ladi, albatta.

Ogahiy she'riyati, jumladan, g'azaliyoti dunyoviy va ilohiy ishqni, inson komilligini, axloqiy go'zallikni birgalikda ifodalovchi asarlardir. U har bir asarini ma'rifat nurlari bilan go'zallashtirib, ularni tarbiyaviy ahamiyatini oshirishga harakat qiladi:

Ushshoq ko'nglun olg'ali xulqu malohati shart emas,

Yo'q sarvaso qomat-u ruxsorayi gul jomi shart.

Ogahiy she'riyati, ta'vizdagi g'azallari majoziy ishq tasviridangina iborat emas, albatta. Uning devoni ishq haqiqiy tasvirida ham chuqur falsafiy-ijtimoiy mazmunga ega namunalar bor.

Ayniqsa:

Ogahiy, jaht et, masahib bo'l haqiqat ahliga,

Tabokay bo'lgay majoz ahli bila ulfat sanga

maqtasi bilan tugallangan g'azalida Ogahiyning ham majoziy-dunyoviy ham haqiqiy, islomiy-ilohiy ishqqa falsafiy munosabati ifoda topgan. Demak, u taxallus tanlaganda ham ilohiy ishq Ollohga muhabbat sirlaridan ogohlikni, xabardorlikni nazarda tutgan. Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, Ogahiy g'azaliyoti boshqa janrdagi asarlarida zamondagi haqsizliklarga, nochorliklarga adolatsizliklarga norozilik, dahri dunning cheksiz kulfatlari va kamsitishlariga isyon aniq hamda kuchli sado berib turadi.

Ogahiy g'azallari badiiylik nuqtayi nazaridan ham haqiqiy san'at mevalaridir. Ularda alvon-alvon lafziy va ma'naviy san'atlar, qofiya, radif hada aruz vaznlari jilvasini ko'ramiz. Quyidagi baytlarda misralar ichida ham qofiyalar ham ishlatilib, she'rda ritmik ohanglarni yuzaga keltirishga imkon yaratuvchi musajja san'ati ishlatilgan:

Mehri vafo razmin tuzib, jabru jafo tarvin buzib,

Shirin tabassu ko'rguzub, la'li duroxshonim kelur.

Badiiy vositalari ichida istihroj san'ati ham o'zi xos o'rin egallaydi. Istihrojning lug'aviy ma'nosi – "qazib chiqarmoq" degani. Istilohiy ma'noda esa, badiiy matnda keltirilgan harflardan so'z qazib chiqarmoqni anglatadi.

O'zbek mumtoz adabiyotining iste'dodli namoyondalari bu poetik san'atga murojat etishib, arabiy harflarni tilga kiritishib, ishqiy-tasavufiy ma'nolarni zamzama qilishga muvaffaq bo'lganlar. Bu san'at kitobat – harf san'atining xiyla murakkab ko'rinishlaridan biridir.

She'riyatda hurufiylik ta'limotining ta'siri tufayli paydo bo'lgan. Mohir so'z ustasi Ogahiy ham eski o'zbek alifbosidagi ba'zi harflar shakllaridan badiiy ashyo va ta'sir vositasi sifatida foydalanadi:

Dog'uzra alifdurmu ko'ksim uzra chekmish hajr,

Yo dard sipehrida mehvazmu ekan o yo?

Bu baytda shoir “dog” va “dard” soʻzlarining yozilish shaklidan foydalanib soʻz oʻyini yasagan.

Ogahiy mustazodi sof oshiqona ruhdagi asar boʻlib, uning boshdan oyoq mazmuni oshiqning maʼshuqani vasf etishi, unga dil izhorini ifodalashga bagʻishlangan. U soʻfiyona asardir, chunki unda ilohiy maʼshuqa — Oллоh jamoli, visoli madh etiladi. Ushbu mustazod ilohiy ishq tuygʻularini tarannum etuvchi» goʻzal badiiy obidadir.

Ogahiyning mashhur “Ustina”radifli gʻazalining matlaʼ bayti ham shu sanʼatning oliy namunasidir. Ogahiy gʻazallarida, umuman, lirik sheʼrlarida aqlga sigʻmaydigan mubolagʻalar, uning talmeh, igʻroq, gʻuluvv kabi aqlan ishonish mumkin boʻlgan, oʻta kuchaytirilgan, baʼzan aql bovar qilmaydigan turlari uchraydi.

Ogahiy arabcha “Chiroyli dalillash” maʼnosini anglatuvchi, badiiy asarlarda tasvirlanayotgan voqea hodisaning shoirona sababini ham koʻrsatib ifodalash sanʼati hisoblangan “Husni taʼlil” usuliga ham tez-tez Ogahiy va umuman Munisdan eʼtiboran Xorazmlik shoirlarning koʻpida sheʼrda muayyan soʻzni takror qoʻllash sanʼati hisoblangan takrirning ham xilma-xil koʻrinishlarini uchramiz. Ogahiyning bir gʻazalidagi matlaʼdan maqtaʼgacha qoʻllangan takrir sanʼati gʻazal baytlarining ikkinchi misralarida ifodalayotgan maʼnolarni kuchaytirib, birinchi misralardagi oshiq dardlarini yorqinroq ochishga xizmat qiladi. Takrir sheʼr baytlarida (boshi, oʻrtasi yoki oxirida) juft-juft soʻzlar qoʻllash sanʼati sanalgan mukarrar sanʼatdan farq qiladi.

Professor A.Hojiahmedovning sheʼriy sanʼatlar va mumtoz qofiya risolasida qofiya sanʼatlari xususida juda muhim nazariy maʼlumotlar, tahliliy sharxlar keltirilib, shu sanʼatda Ogahiyning shoir oʻylagan poetik niyatni yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Ogogʻiy sheʼriyatida oʻz mavzularining zamonaviyligi, dolzarbligi, maʼno va mazmunining chuqurligi bilan birga, badiiy - estetik goʻzallagi jihatidan ham ibratli maktabdir.

Ogahiy sheʼrlarida vazn, qofiya noqisliklari umuman uchramaydi:

Toki ul qotilgʻadur sanidon koʻngul, xunxor koʻz,

Jabru zulmidun manga vayron koʻngul, xunbor koʻz.

bayti bilan boshlanuvchi oshiqona gʻazalida shoir gʻazalning oxirigacha har bir baytda ikki soʻzni qofiyadosh qilib keltirish (yuqoridagi baytda “sandon, xunxor – vayron, xunbor”)ni mohirlik bilan ishlatgan. U tasavvufiy ruhda yaratgan mustazodlarida ham orginal qofiyalar topib ishlatishga muvoffaq boʻladi.

XX asrning 2-yarmidan yuksak bosqichga koʻtarilgan, ayrimlariga Feruz va Komil Xorazmiy tomonidan kuylar bastalanib, notalarda aks ettirilgan Xorazm shoshmaqom va suvora turkumidagi mumtoz qoʻshiqlarni asosiy qismini Ogahiy gʻazallari, muxammaslari tashkil etdi.

Masalan, Ogahiyning “Ustina” radifli mashhur ishqiy orifona gʻazali “Peshravi Feruz” deb ataladi. Uni Komil Xorazmiy notaga olgan. 6 jilddan iborat “Xorazm maqomlari” kitobidagi shunday qoʻshiqlarning koʻplari Ogahiy sheʼriyatiga bastalangan qoʻshiqlardir. Ularning Xorazmning mashhur hofizlari Madrim Sheroziy, Komiljon Otoniyozov kabilar ijro etganlar.

Ogahiy oʻzbek shoirlari ichida eng koʻp musammatlar yaratgan shoirlardan biridir. “Taʼviz ul oshiqin” devonida 2 ta murabbaʼ, 89 muxammas, 5 musaddas, 4 musamman keltirilgan. Koʻrinadiki, Ogahiy muxammaslar yaratishga alohida eʼtibor bergan. U hatto muxammaslarni devoniga alifbo tartibida joylashtirishni lozim koʻrgan. Ularni bir joyga jamlagudek boʻlsa,

muxammaslardan iborat bir she'riy majmua, muxammas she'rlar devoni paydo bo'lishi mumkin. Ummat To'ychiev "muxammas janrining asoschisi Ogahiy" deganlarida, garchand, bu fikr bo'lmasa-da, Ogahiyning bu janriga ayriqcha qiziqish va e'bitor bilan qaraganlarini nazarda tutgan edik. Ayrim tasavvuf ruhidagi namunalar bu janrga nashrga kiritilmay qolgan bo'lishi mumkin. Ogahiy Mavlono Fuzuliyning 5 ta, Munisning 4 ta, zamondoshlaridan Roji Xorazmiyning 3 ta, shoh va shoir Feruzning 5 ta Dilovorning 1 ta, Amiriy (Umarxonning) 1 ta, G'oziyning 1 ta g'azaligi tazmin muxammaslar bog'lagan.

Ogahiyning qolgan 40 dan ortiq muxammasi o'zining mustaqil va bir nechasi o'z g'azallariga o'zi yozgan muxammaslardir. Aytish mumkinki, Ogahiy muxammas she'rlar ijod qilishda birinchi navbatda Navoiy tajribalariga, qo'llagan usullariga murojaat etdi. U Navoiydan so'ng shu janrni eng yuksak bosqichga ko'tara olgan shoir bo'ldi. Buyuk Alisher Navoiy, soni unchalik ko'p bo'lmasa-da, bu janrning yetuk namunalarini yaratdi. Ayniqsa, boshqa shoirlar, shu jumladan, o'z g'azallariga tazmin muxammaslar yozish an'anasiga ham asos qo'ydi. Ogahiy shu nuqtada Navoiy dahosidan nihoyatda kuchli ta'sirlandi.

Xullas, Ogahiy fikr qamrovi juda keng, mushohada iqtidori o'tkir tabiatan xokisor ruhan bedor ogoh shoiridir. Biz Ogahiyning g'azallaridagi kabi, mustaqil hamda tazmin muxammaslarida ham badiiyatning ko'rkam va betakror namunalariga duch kelamiz. Ogahiy she'r mazmuni talabi bilan aruz bahrlari va vaznlaridan qofiya va radif san'atidan yuksak mahorat bilan foydalanadi, ma'naviy va lafziy san'atlar nozik did bilan ishlatilgan go'zal baytlar yod qiladi, "ustina" radifli g'azal va muxammasga xos poetik unsurlarning o'ziyoq Ogahiyning mumtoz adabiyotimizning tom ma'nodagi iste'dodli vakillaridan biri ekanligini isbotlab turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi. Alisher Navoiy nomidagi Til va adabiyot Instituti. Atoqli shoir tarixnavis tarjimon (Ogahiy haqida maqolalar). Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti.- Toshkent, 1999.
2. Dolimov S. Ogahiyning dastlabki she'rlari, o'zbek tili va adabiyoti masalari. 1959 yil. N°2.
3. Ibragimov E. Ogahiy lirikasining badiiy xususiyatlari' adabiy merosi. 1982 yil.
4. Ogahiy abadiyati. Toshkent, 1999 yil.
5. Ogahiy olami. 1. 2. Kitobi. Urganch, 2004-2005 yillar.